

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, AHLAKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGİ

4. Cilt

Temmuz — Ağustos

7 - 8. Sayılar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KAMİL İNSAN OLMANIN YOLU ..... <i>Osman Keskiöglü</i>	99
MEVLİD KANDİLİ DOLAYISIYLA RESÛL-İ EKREM'İN HAYATINDAN BAZI BÖLÜMLER ..... <i>A. Hamdi Kasaboğlu</i>	104
ESKİ TEHLİKENİN YENİ YÖNÜ ..... <i>Doç. Dr. Yaşar Kutluay</i>	106
RESÛLULLAH'A VE NEFSİME SESLENİŞ ..... <i>Mehmet Oruç</i>	111
HALK SAĞLIĞI EĞİTİMİ VE DİN ADAMLARIMIZIN BU MÜHİM ALANDAKİ VAZİFELERİ ..... <i>Tevfik Sağlam (Merhum)</i>	112
YARASI OLAN GOCUNUR ..... <i>Burhan Felek</i>	114
ALLAH TARAFINDAN SEVİLMEK, EN BÜYÜK BAHTİYARLIKTIR ..... <i>Ahmet Yüzendağ</i>	116
TRAFİK KAZALARINA KARŞI TEDBİRLİ OLALIM ..... <i>Abdullah Güvenç</i>	118
ACI BİR KAYIP: MEMLEKETİMİZ KIYMETLİ EVLÂDINDAN BİRİNİ DAHA KAYBETTİ ..... <i>Ali Himmet Berkî</i>	120
OSMANLI ŞEYHÜLİSLÂMLARININ TERÂCİM-İ AHVÂLİ (Malul-Zâde Mehmet Efendi, Çivi-Zâde Mehmet Efendi) ..... <i>M. Vâmık Şükrü Altınbaş</i>	122
FETVÂ EMİNLERİ (Mehmet Atâullah Efendi) ..... <i>M. Vâmık Şükrü Altınbaş</i>	123
BAŞARILI MESLEKDAŞLARIMIZ ..... <i>M. Vâmık Şükrü Altınbaş</i>	124
HABERLER (Teşkilât, Basın) ..... <i>M. Vâmık Şükrü Altınbaş</i>	125

BİSMİ'LLÂHİR-RAHMÂNİ'R-RAHİM

Tefsir-i Şerif :

KÂMİL İNSAN OLMANIN YOLU

Osman KESKİOĞLU

« وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا آيَادُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ... »

“Rabb'in yalnız kendisine ibadet etmenizi, ana-babaya iyilikte bulunmanızı emir buyurdu. Onlardan biri veya her ikisi kocayarak ihtiyarlık çağlarında senin yanında kalırlarsa, sakın onlara (Öf) bile deme. Onları asla azarlama, onlara dâima tatlı söz söyle. Onlara merhametinden teva-zu kanatlarını indir ve : Yâ Rabbî, onlar beni küçükken nasıl şefkatle büyüttülerse Sen de onlara öyle merhamet et, de.

“Rabbiniz içinizde olanı en iyi bilir. Eğer siz iyi kişilerseniz, bilin ki O, günahdan dönüp tevbe edenleri bağışlar.

“Akrabaya, yoksula, yolda kalmış garibe hakkını ver.

“Elindekileri israf ile saçıp savurma. Çünkü israf edenler, şeytanın kardeşidirler. Şeytan ise Rabbine karşı pek nankördür. Rabbinden umduğun bir rahmeti elde etmek isterken, hak sahiplerinden yüz çevirecek olursan tatlı söz söyliyerek gönüllerini al. Elin boynuna bağlymış gibi sıkıp cimri olma. Büsbütün de açıp savurma. Yoksa ya cimri diye yerilirsin. veya elin bomboş kalarak pişman olursun. Rabbin, dilediklerinin rızkını genişletir de, daraltır da. O, kullarının her halinden haberdardır, onları gözeticidir.

“Yokluk korkusuyla çocuklarınızı akın öldürmeyin. Biz onlara da, size de rızk veririz. Onları öldürmek hakikaten büyük bir suçtur.

“Zinaya katiyyen yaklaşmayın. Zira o şüphesiz bir hayasızlıktır ve pek kötü bir yoldur.

“Allah'ın haram kıldığı canı öldürmeyin, meğer ki, hak yoluyla ola. Nâ-hak yere bir cana kıyılırsa onun velisine bir yetki tanımışsızdır. O da katilde hududu tecavüz etmesin. Çünkü o, bir kere yardım görmüştür.

“Erginlik çağına varıncaya dek yetimin malına sakın el sürmeyin. Ancak ıslâh maksadıyla olursa o başka. Ahdinizi yerine getirin, zira verilen ahidden sorumlusunuz.

“Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Böyle yapmak daha hayırlıdır, sonu daha iyidir.

“Bilmediğin bir şeyin peşine düşüp ardından gitme. Çünkü kulak, göz, kalb bunların hepsi ondan sorumludur.

“Yeryüzünde böbürlenerek gururla yürüme. Çünkü sen asla yeri yaramazsın, ne de uzanan yüksek dağlara eremezsin. Rabbin nezdinde bunların hepsi istenmiyen kötü şeylerdir.

“İşte bunlar hep Rabbin sana vahyettiği hikmetlerdendir. Sakın Allah ile başka bir tanrı edinme, yoksa yerinerek, kovulup itilerek cehenne atılırsın.”

(İsrâ sûresi : 23-39. âyetler)

İsrâ sûresinin bu âyetleri, Mi'raçla yakından ilgilidir. Mi'raçdaki rûhânî tecelliyâtı, yüce ahvali anlatan Necm sûresinde”

« فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ »

“Kuluna neler vahyetti neler...” buyrulur. İsrâ sûresindeki bu tebligat da: İşte bunlar Rabbin sana vahyettiği hikmetlerdir, âyeti ile son bulur. Bunlar da Necm sûresinde beyan olunan o vahyolunanlar cümlesindedir ve İslâm dininin esaslarını, fazilet kaidelerini ihtiva etmektedir. Bu âyetlerde olgun bir insan olmak için riayet edilmesi gereken hususlar açık bir dille beyan olunmuştur. Bu sûreye İslâm Peygamberinin mi'racından bahisle başlanmıştır. Hazret-i Mûsâ Tur'da Cenâb-ı Hak'dan 10 emri aldığı gibi Resûl-i Ekrem Efendimiz de mi'râcında bir çok güzel emirler telâkkî etmiştir.

Sûrenin 23-39. âyetleri arasında, bunlardan bir kısmı derli toplu bir halde zikrolunmuştur. Bunlarda 10 emir, 14 nehiy sığasıyla olmak üzere ilâhî buyruklar sıralanmıştır ki, bunlar itikad, ibadet, muamele, ahlâk yönünden hem ferdî, hem içtimaî çok önemli esaslardır. Bunlar Hazret-i Mûsâ'nın 10 emrinden çok daha şümüllü ve daha önemlidir. Bunları şöyle gruplandırabiliriz :

1 — Âyet-i kerîmelerin başında yalnız Allâh'a ibadet etmek, O'na hiç bir sûretle şirk koşmamak, kesin olarak emredilmiştir. İnsanın ilk vazifesi Hâlıkına kulluk etmek, O'nu tanımaktır. Tevhid dini olan İslâmın ilk esası budur.

2 — Arkasından anaya-babaya iyilikle emir vardır. Ana-babaya hürmet ve itaat farzdır. Ana-baba evlâdın sebeb-i hayâtı sayılırlar. Evlâdın hayata kavuşması, büyüüp iyi bir insan olması, gelişmesi ve yetişmesi onlar sayesinde. Şâirin dediği gibi :

Mâderle peder olup bahâne - Sevketti kazâ beni cihâne.

Çocuğu büyütüp meydana çıkarıncaya kadar ana-baba neler çeker. Onun için ana-baba hakkı büyüktür.

Başka bir âyet-i kerîmede ana-babaya teşekkür, Allâh'a şükürle birlikte zikrolunmuştur. Ana-baba hakkına dair pek çok hadis-i şerîfler vardır.

İhtiyarlık çağlarında ana-baba bakıma daha muhtaçtırlar. Onun için o durum ayrıca zikredilerek dikkat çekilmiştir. Ana-baba evlâdını büyütürken nasıl şefkat gösterdilerse, onların ihtiyarlık hallerinde evlâdın da onları himaye kanatları altına almaları, onlara çok iyi bakmaları belîğ bir üslûpla ifade edilmiştir.

3 — Bundan sonra yardıma muhtaç olan diğer kimseler zikredilerek sosyal yardıma dikkat çekilmiştir. Akrabaya yardım, dinimizin üzerinde çok durduğu bir husustur. Yakın akrabanın nafakasını vermek, bazı hal-lerde farz olur. Umumiyetle akrabaya yardım, onlarla iyi münasebetleri devam ettirmek, sıla-i rahm yapmak, akrabalık bağlarına riayet etmek dinin icaplarındanadır. Yoksullara, kimsesizlere, yolculara, gurbette kalmışlara yardım elini uzatmak, fazilet dini olan İslâmın emirlerindedir.

4 — Mal harcamayı gerektiren bu yardımlar münasebetiyle para sarf etmenin yolu da gösteriliyor. Çünkü lüzumsuz yere harcanan para boşa gidiyor demektir. İsrâf haramdır.

Para bir ihtiyacı karşılamak için harcanır. Lüzumsuz yere harcanan para, ihtiyaç sahiplerinin hakkından çalınmış demektir. Onun için israf edenler şeytanın kardeşi oluyorlar. İsrâf yâni lüzumsuz yere para sarfetmek haram olduğu gibi lüzumlu yere para vermiyerek cimrilik göstermek de yasaktır. İfrat ve tefritten kaçınarak i'tidal üzere olmak gerekir. Eli boynunda bağlı olan adam hiçbir tasarruf yapamaz. Onun için cimrilik buna benzetilmiştir. Eli büsbütün açınca da içinde birşey kalmaz. Cimri ile israfçı, böyle bir benzetme ile tasvir edilmiştir.

Cimriliği yeren birçok hadisler vardır. Tirmizî'nin rivayet ettiği bir hadîs-i şerîfde Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur :

“Mü'minde şu iki huy aslâ bulunmaz : Cimrilik ve kötü huy” Buharî ve Müslim'in rivayet ettikleri hadîs-i şerîf de şu mealdedir :

“Hırs ile cimrilikten sakının, çünkü hırs ile cimrilik, sizden önceki milletleri mahvetmiştir.” Cimrilik, pintilik, hasislik dediğimiz şey, pek kötü bir huydur. Halk arasında cömertler öğüldüğü gibi cimriler de dâima yerilmiştir.

5 — Müteakip âyetlerde Cahiliyet Devrinde Araplar arasındaki kötü bir âdet men ediliyor ki, o da açlık korkusu ile çocukları öldürmek. İnsanlık duygusu ile aslâ bağdaşamayan bu hal, Cahiliyet Devrinde carî idi. Her canlı yaratık, neslinin devamı için çalışır. Bu bir kanundur. Hayvanlar bile yavrusu uğrunda kendi canını fedadan çekinmezken, analık şefkatiyle yavrusu üzerine titrerken, bir insanın cigerparesini öldürmesi ne büyük cinayettir. Bu hal, neslin inkirazına sebep olur. Onun için Kur'ân-ı Kerîm müteaddit yerlerde bunu yasaklamıştır. Evlâdını tahsil-siz bırakmak da, manevî ölüme mahkûm etmek demek olduğunu unutmayalım.

6 — Bundan sonra büyük günahlardan olan zinâdan nehiy ediliyor. Zinanın ne çirkin bir şey olduğu herkesçe bilinmektedir. Şerefsiz ve namussuz bir hayatta mânâ yoktur.

7 — Yine büyük günahlardan olan katil yasak edilmiştir. Haksız yere cana kıymak haramdır. Kaatil cezaya çarpar. Ceza hususunda maktûlün velisine selâhiyet verilmiştir: İsterse kaatilden kısas ister, isterse affeder, isterse diyet alır.

Katilde israf, kan dâvâsı güderek haksız yere kan dökülmesini uzatmaktır. Vedâ Haccında bütün kan dâvâları ortadan kaldırılmış, kan gütmek yasaklanmıştır.

8 — Yetimin malını korumak, onu gelirli bir hale getirmek, yararlı bir surette işletmek, yetimin vasisine düşen işlerdendir. Yetim malını yemek, en büyük günahdır. Başka bir âyet-i kerîmede yetim malı yiyenlerin karınlarına ateş doldurdukları bildirilmiştir. Bunu duyduktan sonra yetim malına el uzatanların vay hâline!

9 — Ahdini yerine getirmek, sözünü tutmak lâzımdır. Ahid, hem Allah'a, hem insanlara karşı verdiğimiz sözdür. Allah'ın buyruklarını yerine getirmek, ahidin icabıdır. Kelime-i şehadeti söylemekle bu ahid yapılmış olur. Ahdini bozmak, vefasızlık kötü bir şeydir.

10 — Ölçü ve tartıda doğruluğa riayet etmek lâzımdır. Hile yapmanın eşkiyadan farkı yoktur. Ticarete ahlâk, dürüstlük şarttır. Hileli yollarla kazançtan hayır gelmez.

11 — Bilmediği bir şeyin ardınca gitmek yasaktır. İnsan akli ile, fikri ile hareket eden bir mahlûktur. Akını, fikrini kullanmazsa, insanlığın mânâsı kalmaz. Bilmediği bir şey hakkında hüküm vermek, zanna kapılmak, şüphe üzerine itham etmek, yalan şahitliği yapmak haramdır. Kö-rükörüne taklitçilik de bu âyetin şümûlüne girer. Dinimizde kuru taklit mezumdur. İctihat ise makbuldür.

12 — Son âyetlerde kibir ve gurura kapılmamak gerektiği bildiriliyor. Tevazu, ahlâkî meziyetlerin en güzelidir. Kurularak çalım satmak insana yakışmaz. Bir insanın başkalarına karşı öğünmesi, onlara çalım satması bir üstünlük iddiası demektir ki, kimsenin buna hakkı yoktur. Kendini bilen bir insan, böyle bir iddiaya kalkışamaz. İnsan, kurulmak, büyüklenmek için yaratılmamıştır. İnsan, kimseyi incitmeden hoşça bir hayat geçirmelidir. Kendi âkıbetini düşünmelidir. Arap şairleri şöyle diyor :

“Yere yavaş bas, çünkü bu toprak insan cesetlerinden meydana gelmiştir.”

“Kulların çürümüş kemiklerine basarak yürüyeceğine, eğer kabilsen havada yürü.”

Atalarımız, toprağın üstü varsa, altı da var, diyerek gururlanmamağı tavsiye etmişler. Aklı başında olan kişi kurularak değil, düşünerek yer yüzünde yürür. Büyük İslâm şairi Âkif merhum da şöyle seslenir :

“Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı,
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatani.
Sen şehit oğlusun, incitme yazıktır atanı,”

Fazilet yolunu çizen, insân-ı kâmil olmanın yolunu gösteren bu âyet-i kerîmelerdeki yüksek talimat, “Bunlar Rabb’inin sana vahyettiği hikmetlerdendir.” âyetiyle bağlanıyor. Gerçekten bunların hepsi, hikmetle dolu buyruklardır. Bunlara riayet edenler, fazilet yoluna girmiş olurlar.

ÂYET-İ KERİME MEALLERİ

- ★ Sana vahy edilen Kitab’ı oku; namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, kötülükten, akıl ve şeriata uymayan her şeyden alıko-yar. Allah’ı zikretmek elbette en büyük ibadettir. Ne yaparsanız Allah bilir. Ankebut sûresi, âyet: 45
- ★ Âilene (ve ümmetine) namaz kılmalarını emret, kendin de ona devamlı ol. Biz senden rızık istemiyoruz. Seni Biz rızıklandırıyoruz. Âkıbet, takvâ erbabıdır. Tâ-hâ sûresi, âyet: 132
- ★ Oğulcağızım, namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelene sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeğe değer işlerdir. Lukman sûresi, âyet: 17